

GEOGRAPHY EDUCATION IN 2018 PRIMARY SCHOOL INSTRUCTION SCHEDULE

2018 Yılı İlköğretim Öğretim Programlarında Coğrafya Eğitimi

Vedat ŞAHİN¹

Ziya İNCE²

Öz

İlköğretimde, öğrenilen bilgiler okul yaşamı için gerekli köşetaşı bilgileri içerir. İlköğretimde öğrenilmesi gereken konulardan bir kısmı ise coğrafya alanındadır. İlköğretimde özellikle Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Fen Bilimleri ders programlarında coğrafya konularına yer verilmiştir. Bununla birlikte seçmeli derslerden olan Şehrimiz dersi de coğrafya konularından oluşmaktadır. Coğrafya konularının ilköğretim düzeyinde okullarda okutulması yoğun şekilde cumhuriyetten sonra olsa da Osmanlı devleti zamanında coğrafya konuları ders müfredatlarında yer almıştır. Günümüze kadar ilköğretim programları birçok kez değişime uğramış, bununla birlikte coğrafya konularının programlardaki içerikleri de yenilenmiş ve güncellenmiştir. Diğer yönden 2018 ilköğretim programlarındaki coğrafya konuları incelendiğinde daha önce hazırlanmış programlarla birçok yönden benzerliği olduğu görülmektedir. Konuların öğretiminde, ders öğretmenlerinin çok yönlü olması ve ezbercilikten uzak durması önemlidir. Çalışmanın temel amacı 2018 yılı ilköğretim ders programlarında yer alan coğrafya eğitimi ile ilgili durumu incelemek ve analiz etmektir. Çalışmada esas olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu çerçevede 2018 yılında MEB tarafından hazırlanmış olan, öğretim programları incelenmiştir. Ayrıca daha önceki yıllara ait öğretim programları ve konu ile ilgili literatür gözden geçirilmiştir. Çalışmada Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Şehrimiz ve Fen Bilimleri ders programlarındaki coğrafya konuları esas alınmıştır. Sonuç olarak ilköğretimde, coğrafya konuları farklı dersler içinde yer serpilmiştir. Özellikle Fen Bilimleri programı yoğun bir coğrafya içeriğine sahiptir. Bütün bunlardan dolayı, bir öneri olarak, ilköğretim programları sürekli yenilenmeye devam edilmedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Coğrafya Eğitimi, Öğretim, Öğretim Programı

Abstract

In primary education, the information that is learned includes the basic stone information for school life. Some of required subjects of primary education are in the geography field. Therefore, geography subjects has been included in primary education programs, especially in Social Studies, Life Science and Natural Science courses. Also, elective course of 'Our City' is composed of geographical subjects. Although, geography subjects were started to be taught at primary education level after the foundation of Turkish Republic, they had been included in the curriculum during Ottoman period. The primary education programs have changed many times and the contents of the geography course also have been revised and updated consequently. On the other hand, when geography subjects of the 2018 primary education programs were examined, it is seen that there are many similarities with the previous programs. It is important that the teachers of the course should be versatile and avoid memorization in their teaching method. In this study, document review has been used as a main qualitative research method. "The main objective of the study is to examine and analyze the situation related to geography education in 2018 primary school curriculum. In this study, document review has been used as a main qualitative research method. In this context, the curriculum prepared by the Ministry of Education in 2018 was examined. In addition, the curriculum of the previous years and the literature on the subject were reviewed. In the study, geography subjects in Social Studies, Life Science, Our City and Natural Science courses are taken as basis. As a result, in elementary education, geography subjects were sprinkled within different courses. Especially program of Natural Science has an intense geography content. Therefore, as a suggestion, the primary education programs should be continued to renew.

Keywords: Primary Education, Geography Education, Teaching, Instruction Schedule

¹ Corresponding to: Assoc. Prof., Namık Kemal University, Art and Sciences Faculty, Department of Geography, Süleymanpaşa, Tekirdağ, TUKEY., <https://orcid.org/0000-0002-5502-5219>, vsahin@nku.edu.tr

² Assist. Prof., Namık Kemal University, Art and Sciences Faculty, Department of Geography, Süleymanpaşa, Tekirdağ, TUKEY., <https://orcid.org/0000-0001-7389-8083>, zince@nku.edu.tr

GİRİŞ

İlkokul ve ortaokul eğitimini kapsayan ilköğretim dönemi, öğrencilerin bilişsel ve zihinsel alt yapılarının önemli oranda oluştuğu ve geliştiği bir devredir. İlköğretimdeki eğitim öğrencileri bir taraftan hayata hazırlarken bir taraftan da sonraki okul basamaklarına yetkinlik kazanmalarını sağlar. Böylece öğrencilerin gelecek yaşamlarında ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve davranışları kazandırmayı hedef edinir.

İnsanın yaşadığı dünyayı doğru şekilde algılayarak ondan gereğince faydalanabilmesi için ilköğretim döneminde öğrenilen coğrafya konularının önemi büyüktür. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki coğrafya bilimi, insanın yaşadığı çevreyi konu edinmesi ve yorumlaması, insan ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkilere yer vermesi yönüyle bilinçli düşünmenin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Aydın ve Güngördü, 2015; Ünal ve İlğaz, 2010). Ayrıca coğrafya eğitimi insanın mekânı doğru algılaması ve iyi planlayabilmesi için gerekli bilgileri sunmaktadır. Bu açıdan ilköğretim döneminde yer alan coğrafya konularının ne kadar ve ne şekilde müfredatlarda yer aldığı önem arz etmektedir. Bu yönüyle ilköğretim yer alan ders programları incelendiğinde birçok derste coğrafya ile ilişkili konulara rastlamak mümkündür. Ancak özellikle fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilisi derslerinde coğrafya konuları daha fazla yer almaktadır. Bunun yanında 2017-2018 öğretim yılından itibaren 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulan “şehrimiz” dersi de coğrafya içeriğine sahiptir. Ancak eğitim tarihi incelendiğinde coğrafya konularına Osmanlı dönemindeki çeşitli düzeylerdeki okullarda farklı yoğunluklardaki içeriklerle yer verildiği görülür (Akdoğan, 2017).

Osmanlı döneminden günümüze kadar ilköğretim okullarında uygulanan coğrafya dersleri konuları günümüze kadar birçok kez değişikliğe uğramıştır. Bu kapsamda ilköğretimde ilk esaslı düzenlemeler 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle yapılmıştır. Bu dönemde sıbyan mektepleri müfredatı içerisine coğrafya derslerinin girmesi ile önemli bir aşama gerçekleşmiştir. Ayrıca nizamnamenin yayınlanmasıyla birlikte, sıbyan okullarında reform yapılması için harekete geçildiği gibi kitapların taşıyacakları genel nitelikler de açıklanmıştır. Coğrafya müfredatında ise coğrafi terimler, küre, beş kıta, insan cinsleri ve Osmanlı devleti coğrafyası konularına yer verilmiştir (Bilim, 1998).

12 Mart 1874'te iki yıllık Dar-ı Sıbyan 'da okutulacak dersler arasında coğrafya yer aldığı gibi 1891'de sınıf-ı iptidaiye ve rüştiyeden mürekkep, tahsil müddetleri 6 seneden ibaret olan kız rüştiyelerine mahsus ders programında 4. ,5. ve 6. sınıflarda, haftada 2 saat coğrafya dersi yer almıştır. Buna göre 4. sınıflarda; yönler, mevsimler, atmosferin özellikleri, yeryüzü şekilleri, kara ve denizlerin adları, kıtalar ve harita bilgisi yer almaktaydı. Ayrıca sokak, mahalle, köy, nahiye, kaza, sancak, vilayet, memleket, kıta ve ülke kavramları da öğretilmekteydi. 5. Sınıflarda ise güneş ve gezegen olmayan cisimler, dünyanın şekli ve hareketleri, mevsimler, aylar, gece ve gündüz, saat ve dakika konuları yer almaktaydı. 5. Sınıf programında yer alan diğer konular; Osmanlı coğrafyasını öğrenmeye yönelik olarak Rumeli, Anadolu, Arabistan, Mısır, Trablusgarp ve Tunus gibi yerlerin dağlarını, nehirlerini, göllerini, denizlerini, boğazlarını, körfezlerini ve bazı yerlerin adalarını öğretmeyi amaçlıyordu. Bunun yanında bu yerlerin hudutları, demiryolları, ziraatları ve ticaretlerini de öğretmeyi içeriyordu. 6. Sınıf programında ise beş kıtanın hudutları, önemli boğazları, körfezleri ve denizleri yer almaktaydı. Ayrıca bu kıtalarda yer alan meşhur hükümetler, meşhur şehirler ve ticaret merkezleri müfredat içerisindeydi (Türk, 2007).

Türkiye'de coğrafya akademik düzeyde, özellikle de İstanbul Üniversitesi'nde coğrafya bölümünün oluşturulmasından sonra (1915), daha çok Alman ve Fransız ekolü etkisinde başlamıştır (Acar ve Yavan, 2012). Diğer yönden bir taratan da ilk öğretim düzeyinde müfredat geliştirme çalışmaları devam etmiştir. Bu bağlamda cumhuriyetin ilanından günümüze dek ilköğretimde 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1952, 1962, 1968, 1989, 1993 ve 1998'de olmak üzere çeşitli defalar yeni programlar uygulamaya konmuştur (Ünlü, 2014). Ayrıca daha sonra 2005 ve 2011'de köklü değişiklikler ile ilköğretim programları yapılandırılmıştır. Bununla birlikte 1926 tarihli ilköğretimde ilk üç sınıfta dersler, Hayat Bilgisi dersindeki üniteler etrafında toplanmış, coğrafya konuları da buna göre düzenlenmiştir. Bu anlayıştan hareketle 1948 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgileri dersleri “sosyal bilgiler”, “tabiat bilgisi” ve “tarım dersleri”, “fen ve tabiat bilgileri” başlığı altında toplanmıştır. Bu dersin adı daha sonra “fen bilgisi” olarak değiştirilmiştir (Aslan, 1999).

Türkiye'de ilköğretimde coğrafya dersleri 1968 yılından sonra “sosyal bilgiler” adı altında yer almaya başlamıştır (Nalçacı, 2006). 1968'den önce bu dersin ismi “sosyal bilgiler” olarak belirlenmese bile dersin içeriği incelendiğinde sosyal bilgiler dersi ile birebir örtüştüğü görülmektedir (Gürkan ve Gökçe, 1999). Diğer yandan 1962 tarihli ilköğretim programı taslağında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri birleştirilerek Toplum ve Ülke İncelemeleri adını aldığı görülmektedir (Örs, 2007). Bu çerçevede 4.ve 5. sınıf Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin 1962 taslak program incelendiğinde dünyamıza toplu bakış, ilimiz ve bölgemiz, Türkiye'miz, turizm, Türkiye ve komşuları konularına yer verildiği görülmektedir. 1980 öncesi yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar sadece coğrafya programında değil tüm programların uygulanmasında ve amaçlarına ulaşmasında önemli bir sorun olmuştur. Sonraki süreçte ortaokullarda sosyal bilgiler dersi yerine Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri programda yer bulmuştur. 1980 darbesi sonrası ortaokullarda 6. ve 7. sınıflarda okutulmaya başlanan milli coğrafya dersleri 1997'de milli tarih dersiyle birleştirilerek yeniden sosyal bilgiler dersi olarak değiştirilmiştir (Sözen, 2018). Sonraki süreçte sosyal bilgiler dersi programına SSCB'den yeni bağımsızlığını kazanmış olan Türk cumhuriyetleri konuları ilave edilmiştir (Taş, 2005).

1998 eğitim programında ilköğretimdeki coğrafya konuları, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders müfredatlarının bazı ünitelerine serpiştirilmiştir. Hayat Bilgisi programında ise coğrafya eğitimine ait konular, daha çok çocukların aşına oldukları somut ve yakın çevreye ait bilgilerden oluşan konuları içermekteydi (Ünlü, 2001). Bu dönemde sekiz yıllık eğitim programı çerçevesinde ilköğretimde derslerin bütünlüğü esas alınmıştır. Hayat bilgisi dersinde öğrencilerin sosyal bilgiler, fen ve teknoloji derslerine temel oluşturacak nitelikte bilgilere sahip olmaları hedeflenmiştir. Sosyal bilgiler derslerinde ise ilkokulun 3. sınıfına kadar görülen Hayat bilgisi derslerinde yer alan konuların daha fazla ayrıntısına inilmiştir. Fen ve teknoloji dersinde ise, ilköğretimin ilk üç yılında hayat bilgisi dersinde yer alan, dünyanın şekli ve yapısı, dünyanın hareketleri, güneş sistemi, mevsimler, yıldızlar ve uzay gibi konuların öğrenilmesine zemin hazırlayacak şekilde planlanmıştır (Kızılçaoğlu ve Taş, 2007).

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler programında coğrafya konu ve kavramlardan; beşerî ortam, nüfus ve yerleşme, bölge kavramı, yönler, yaşadığımız yer ve çevre, hava ile ilgili olaylar, afetler ve doğal ortama yer verilmiştir. Ayrıca 2004 programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde özellikle “insanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanında “yaşadığımız yer” ve “bölgemizi tanıyalım” ünitelerinde; ayrıca “üretim dağıtım, tüketim” öğrenme alanının “ürettiklerimiz” ünitesinde coğrafya ile ilgili kavramların yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. 2004 programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında coğrafya konularıyla ilgili kavram sayısının bir önceki programa göre azaltıldığı görülmektedir (Alkış, 2005). İlköğretim programları ile ilgili sonraki değişiklik 2005 tarihinde yapılmış olup 2006 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur.

2018 öğretim programında coğrafya konularının yer bulunma tarzına önem gösterilmiştir. 2018 yılı ilköğretim programları sarmal bir yaklaşım ile konuların yapılandırılmasını esas almıştır. Sarmal yaklaşımda, içeriğin doğrusal bir sırada olması yerine gerektiğinde konuların tekrar edilmesine imkân tanıyan bir yapı söz konusudur (Çepni ve Çil, 2009). Bu çerçevede Sosyal Bilgiler dersinin dördüncü sınıfta çevrede bulunan hava olaylarının gözlenmesi, beşinci sınıfta yaşadığı çevrede etkili olan faaliyetlerinin insan yaşantısına etkisinin açıklanması ve altıncı sınıfta dünyadaki farklı iklimleri tanıma ve bunalar üzerinde çıkarımlarda bulunma, bu yaklaşımlar ele alınmıştır. Görüldüğü gibi konular iklim ve etkileri alanında tekrara imkân tanıyan ve gittikçe ileri düzeye taşınan ve konunun farklı yönleri ile ele alınmasını sağlayan tarzla yer almaktadır.

Bu çalışmada 2018 yılı ilköğretim müfredatlarındaki coğrafya konularının incelenmesi yapılmıştır. Bu açıdan çalışmanın alana katkı sağlayacağı ve bu konu üzerine çalışma yapacak olanlara ışık tutacağı düşünülmektedir. Diğer yönden 2018 yılında yeniden düzenlenen öğretim programlarındaki coğrafya konuları ile ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu yönüyle literatür taraması bağlamında önemli eserler saymak mümkündür. Bunlardan ön plana çıkanları belirtmek gerekirse Gökçe ve Öztürk'ün (2013). “ilköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algıları”; Aksoy'un (2003) “ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan coğrafya konularının öğretim ilkeleri açısından değerlendirilmesi” adlı çalışması; Alkış'ın (2005) “ilköğretim birinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafi kavramlar açısından incelenmesi” adlı bildirisi sayılabilir. Ayrıca konuyla ilgili olarak diğer benzer çalışmalar Cicioğlu (1985), Şahin (2003), Ünlü (2001), Kızılçaoğlu ve Taş (2007) tarafından yapılmış olup bunlar ilköğretim programında yer alan coğrafya konularını amaçlar, içerik, program geliştirme ve değerlendirme yönüyle irdelemişler ve katkı sağlamışlardır. Sözen ve Ada (2018) 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Bazı Coğrafya İçerikleri Açısından Değerlendirmesi adlı çalışmaları önemli bulgulara ulaşması açısından kayda değerdir. Bunlardan başka Sönmez'in (1998), Doğanay'ın (2008), Atasoy'un (2004) çalışmalarını da belirtmek gerekir. İlköğretimde gerek fen bilimleri dersleri kapsamında gerekse farklı yaklaşımlar çerçevesinde coğrafya konuları ile ilintili çalışmalar niteliğinde Topsakal'ın (2006) “fen öğretimi” adlı kitabı, konuyu fen bilgisi öğretimi bakımından ele almış, ilköğretim programlarında yer alan tüm konulara yer vermiştir. Ayrıca benzer araştırmalar arasında Berber ve Güzel'in (2017), Ulutaş ve Erman'ın (2011) ve Akdoğan'ın (2017) çalışmaları vardır. Bunlardan başka Öner ve Öner'in (2017) sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yaptığı lisansüstü tezleri ele alan analiz ve bibliyografya çalışması bu hususta alana katkı sağlayan diğer bir çalışmadır. Ayrıca Çelikkaya (2012) ve Yeke'nin (2013) ilköğretimdeki müfredatlarda yer alan coğrafya konularına yönelik tezleri kayda değerdir.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de ilköğretimde 2018-2019 öğretim yılında uygulanmakta olan çeşitli ders programlarındaki coğrafya eğitimi ile ilgili durumun tespitini ve analizini yapmaktır. Çalışmada ilköğretim düzeyinde coğrafya konuları özellikle sosyal bilgiler, hayat bilgisi, şehrimiz ve fen bilimleri ders programlarında yer aldığından, bu programlar üzerinde durulmuş ve bunları üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada genel tarama yöntemi yürütülmüş ve alanla ilgili literatür taraması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama yöntemi, daha önce yapılmış çalışmaların sistematik bir biçimde gözden geçirilmesi, notlar alınması ve bir tasnife tabi tutulmasıdır (Küçük, 2016). Bu çerçevede çalışmada esas olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi yazılı ve görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanabilir. Kitap, rapor ve makale gibi belgeler araştırmalarda esas alınan önemli veri kaynaklarıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2016; Özgen, 2016).

Bu çerçevede MEB tarafından hazırlanan 2018 yılı Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Şehrimiz dersleri öğretim programları incelenmiş, bu kapsamda daha önce hazırlanmış öğretim programları gözden geçirilmiştir. Coğrafya üzerine basılmış kütüphane kaynakları taranarak analiz edilmiş, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden konu ile ilgili şimdye kadar tamamlanmış tezler indirilerek incelenmiştir. Ayrıca alanla ilgili akademik çalışmalar, alanlarına göre sınıflandırma yapılarak bulgularından yararlanılmıştır. Konunun doğru zemine oturtulması için coğrafya konularının yer aldığı programlarla ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Araştırmanın temel problemini 2018 yılında uygulamaya konulan ilköğretim düzeyindeki ders programlarının içeriğinde yer alan coğrafya konuları nelerdir, sorusu oluşturmaktadır.

BULGULAR

2018 yılı ders programları incelendiğinde ilköğretimdeki coğrafya ders konuları zorunlu derslerden hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersi öğretim programları içine serpildiği görülmektedir. Ayrıca seçmeli derslerden şehrimiz dersi öğretim programı coğrafya konularından oluşmaktadır.

2018 Yılı Hayat Bilgisi Programlarında Coğrafya

2018 uygulamaya konan Hayat Bilgisi dersi öğretim programı içinde coğrafyaya ait çeşitli konulara yer verilmiştir. Program, bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımları, diğer taraftan bütünsel öğrenme çıktıklarına yer verecek şekilde hazırlanmıştır. 2018 Hayat Bilgisi dersleri için "Ünite" temelli yaklaşım esas alınarak programda her üç sınıf düzeyi için aynı isimle "okulumuzda hayat", "evimizde hayat", "sağlıklı hayat", "güvenli hayat", "ülkemizde hayat" ile "doğada hayat" şeklinde altı ünite belirlenmiştir. Bunlardan "ülkemizde hayat" ve "doğada hayat" üniteleri coğrafya konularına yöneliktir. İlkokul 1. Sınıflarda "ülkemizde hayat" ünitesinde öğrencilerin yaşadığı yerin isimi, yetiştirilen ürünler vb. belirgin özellikleri hakkında bilgi edinmeleri, önemli yerleri fark etmeleri istenmektedir. Ayrıca ülkemizin genel özelliklerini tanıması ve farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşandığını fark etmesi beklenmektedir. Bunun yanında ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklayabilmesi istenmektedir. "Doğa ve hayat" ünitesinde ise öğrencilerin yakın çevresinde bulunan hayvanları ve bitkileri gözlemleyerek bunları korumaya özen gösterecek nitelikler kazanması hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencinin geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri ayırt etmesi, doğayı ve çevresini temiz tutma konusunda duyarlı olma amaçlanmaktadır. Bunlardan başka güneş, ay, dünya ve yıldızların şekli ve büyüklüğü gibi temel özelliklerini tanıması, mevsimleri ve mevsimlere göre doğada meydana gelen değişiklikleri kavraması hedeflenmektedir. İlkokul 2. ve 3. sınıflarda ise coğrafyaya ait bu konulara öğrenci seviyesine uygun olarak biraz daha geniş yer verilmiştir (MEB, 2018c). Hayat Bilgisi ders programı, öğrencilerin bir taraftan temel coğrafi bilgileri edinmelerini diğer taraftan sonraki eğitim hayatlarında ihtiyaç duyacakları bilgileri kazanmalarını sağlayacak nitelikte oluşturulmuştur. Ayrıca doğal çevrede olup bitenler üzerine farkındalık sağlama ve hayatla ilişki kurulabilecek anlayıştaki bir yapıya sahiptir.

2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Coğrafya

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar sınıflarda uygulanmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bunlar: birey ve toplum; kültür ve miras; insanlar, yerler ve çevreler; bilim, teknoloji ve toplum; üretim, dağıtım ve tüketim; etkin vatandaşlık; küresel bağlantılar. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan *dördüncü sınıflara* ait coğrafya konuları ile ilgili kazanımlar "insanlar, yerler ve çevreler", "üretim, dağıtım ve tüketim" ve "küresel bağlantılar" öğrenme alanlarında toplanmıştır. "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı işlenirken doğal çevreye duyarlılık değeriyle mekân algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama gibi becerilerin öğrenciler tarafından edinilmesi amaçlanmıştır. Bu öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlar belirlenmiştir; (a) Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur. Bu bağlamda yönler ile doğal ve beşerî unsurlara yakınlık, uzaklık açısından konum analizi yapar. Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir. (b) Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer. Bu bağlamda sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve diğer güvenli alanlar kroki üzerinde

gösterilir. (c) Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. Bu bağlamda öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımları sağlanır. (d) Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır. Bu bağlamda gözlem yapma süresi, farklı hava olaylarının gözlemlenmesine imkân verecek şekilde belirlenir. Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulur. (e) Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. Bu bağlamda Türkiye'nin Siyasi ve Fiziki Haritası öğrencilerle birlikte incelenir. (f) Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar. Bu bağlamda öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *beşinci sınıfta* yer alan coğrafya konularından İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar. Bu çerçevede harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur. (b) Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar. (c) Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir. Bu çerçevede nüfusun dağılışına etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir. (d) Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular. (e) Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *altıncı sınıfta* yer alan coğrafya konularından İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar. Bu çerçevede jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunulur. (b) Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler. (c) Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir. Bu çerçevede Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir. (d) Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. Bu çerçevede insanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *yedinci sınıfta* yer alan coğrafya konularından İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. (b) Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar. (c) Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır. (d) Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında ekonomik coğrafya ile ilişkili konulara yer verilmiştir. Bu alanda yer alan öğrenme hedefleri öğrenci sınıf seviyelerine göre değişim göstermektedir. Bu öğrenme alanında *dördüncü sınıflar* Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlar belirlenmiştir; (a) İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. Kaynakların sınırlılığı, fayda ve maliyet dengesi göz önüne alınacaktır. (b) Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır. Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve rapor etmeyi sağlar. (c) Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. (d) Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur. Yöresel ve sosyoekonomik şartlar ile ailelerin gelir düzeyleri dikkate alınır. (e) Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *beşinci sınıfta Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder. Bu çerçevede ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir. (b) Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır. (c) Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder. Bu konuda ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri üzerinde durulur. (d) Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder. (e) İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir. (f) Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır. *Altıncı sınıfta Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında; (a) Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir. Bu çerçevede kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır. (b) Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder. Bu çerçevede yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların önemi vurgulanır. (c) Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar. (d) Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur. (e) Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder. (f) İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır. *Yedinci sınıfta Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında; (a) Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar. (b) Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. (c) Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir. (d) Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada

rol oynayan kurumları tanır. (f) Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında genel olarak gerek Türkiye gerekse dünyadaki birçok coğrafi husus ele alınmıştır. *Dördüncü sınıf* Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır. Araştırdığı bir ülkenin önemli özelliklerini görsel materyaller kullanarak sınıfta tanıtmayı sağlar. (b) Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. (c) Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. Bu konu çerçevesinde görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur. Farklı kültürlerle saygı gösterir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı *beşinci sınıfta Küresel Bağlantılar* öğrenme alanında öğrencilerin ulaşması gereken hedefler olarak şunlardır; (a) Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır. Bu çerçevede tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyet alanlarından uygun olanlara değinilir. (b) Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. (c) Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar. (d) Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. *Altıncı sınıfta Küresel Bağlantılar öğrenme* alanında; (a) Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder. (b) Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder. Bu çerçevede konu kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınır. (c) Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder. (d) Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular. *Yedinci sınıfta Küresel Bağlantılar* öğrenme alanında; (a) Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir. (b) Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır. (c) Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular. (d) Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. Bu çerçevede küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır (MEB, 2018a).

Öğrenme alanları itibariyle ele alındığında 2018 programı kendine has özellikler ile yenilendiği görülmektedir. 2005 yılı programındaki 9 öğrenme alanı kısmi bir değişime uğrayarak 2018 programında 7’ye indirilerek yer almıştır. 2005 programındaki “güç, yöntem ve toplum” öğrenim alanı kaldırılmış, 2018’de “etkin vatandaşlık” öğrenim alanı getirilmiştir. Fakat her iki programda da yer verilen konular doğrudan veya dolaylı olarak coğrafya ile ilişkili olmaya devam etmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı becerilerin kazandırılmasındaki amaçlar bakımından da birçok yeni özelliğe yer vermiştir. Bu kapsamda 27 tane olan öğrenilecek beceriler arasında; harita okuryazarlığı, mekânı algılama ve konum analizi gibi doğrudan coğrafya konuları yer almıştır.

2018 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında Coğrafya

2018 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, ilkökul ve ortaokulların 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda yer almaktadır. Fen bilimleri dersi öğretim programında; dünya ve evren, canlılar ve yaşam, fiziksel olaylar, madde ve doğası konu alanları yer almaktadır. Bu programın her sınıfında yer alan “dünya ve evren” konu alanı coğrafya alanına giren konuları içermektedir. “Dünya ve evren” konu alanında üçüncü sınıflarda “gezegenimizi tanıyalım”; dördüncü sınıflarda “yer kabuğu ve dünyamızın hareketleri”; beşinci sınıflarda “güneş, dünya ve ay”; altıncı sınıflarda “güneş sistemi ve tutulmalar”; yedinci sınıflarda “güneş sistemi ve ötesi”; sekizinci sınıflarda “mevsimler ve iklim” üniteleri coğrafyanın da konuları içinde yer almaktadır. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında *üçüncü sınıfların* “gezegenimizi tanıyalım” ünitesinde, dünyanın şekli ve yapısı konu alanları vardır. Bu ünite öğrencilerin; üzerinde yaşadığı Dünya’nın şeklinin küreye benzediğinin farkına varmaları ve dünyanın şekli ile ilgili öne sürülen fikirler hakkında bilgi sahibi olmaları; dünyamızın kara, hava ve su katmanlarından meydana geldiğini öğrenmeleri; bir model geliştirerek dünyanın şeklini ve katmanlarını zihinlerinde karşılaştırarak yetenekleri edinmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca 3. sınıf programında yer alan “canlılar dünyasına yolculuk” ünitesi de coğrafya konu alanına girmektedir. Bu ünite öğrencilerin canlı ve cansız varlıkları birbirinden ayırt etmeleri, yaşadıkları çevreyi tanımaları, doğal ve yapay çevreyi gözlemleyerek örneklerle açıklamaları gibi kazanımlar amaçlanmaktadır. *Dördüncü sınıflarda* “yer kabuğu ve dünyamızın hareketleri” ünitesinde öğrencilerin; Dünya’nın yapısını oluşturan kayaçları tanımaları, fosillerin oluşumu hakkında fikir sahibi olmaları, Dünya’nın dönme ve dolanma hareketlerini kavramaları, Güneş ve Dünya arasında hareket ilişkisi kurabilmeleri ve bu hareketlerle ilişkilendirilen zaman dilimleri hakkında bilgi ve beceriler kazanmaları amaçlanmaktadır. *Beşinci sınıf* “güneş, dünya ve ay” ünitesinde öğrencilerin; Güneş ve Ay’ın temel özelliklerini, şekillerini, boyutlarını ve yapılarını tanımaları, Güneş’in dönme hareketini kavramaları, Ay’ın dönme ve dolanma hareketlerini anlamaları, Ay’ın evrelerinin nasıl meydana geldiğini açıklamaları istenmektedir. Ayrıca Güneş, Dünya ve Ay’ın birbirlerine göre hareketlerini kavramaları; Dünya’da görülen yıkıcı doğa olayları hakkında bilgi ve beceriler kazanmaları hedeflenmektedir. 5. sınıf “insan ve çevre” ünitesinde ise öğrencilerin; çevre sorunlarının neden ve sonuçlarını sorgulayabilmeleri, biyoçeşitlilik, nesli tükenen ve tükenme tehlikesi olan canlıları ve bu canlı türlerini korumak için yapılması gerekenleri, insan faaliyetleri sonucu oluşan çevre sorunlarına karşı duyarlılık ve bu sorunların çözümüne yönelik bilgi ve beceriler kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu çerçevede yıkıcı doğa olayları olan

depremler, volkanik patlamalar, seller, heyelanlar ve hortum hakkında temel bilgileri öğrencilerin kazanması gerekmektedir. *Altıncı sınıfta* öğrencilerin "güneş sistemi ve tutulmalar" ünitesinde öğrencilerin; Güneş sistemini ve bu sisteminde bulunan gök cisimlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini tanımaları ve gerekli becerileri kazanmaları hedeflenmektedir. *Yedinci sınıfta* "güneş sistemi ve ötesi" ünitesinde öğrencilerin; Güneş sistemini ve güneş sisteminde bulunan gök cisimlerini ve birbirleriyle olan ilişkileri tanımaları, Türk-İslam bilim insanlarının uzay araştırmalarına yaptıkları katkıları anlamaları istenmektedir. *Sekizinci sınıfta* "mevsimler ve iklim" ünitesinde öğrencilerin; Dünya'nın hareketlerinin mevsimlerin oluşumuna etkisini ve birim yüzeye düşen ışığın etkisini kavramaları istenmektedir. Ayrıca iklimlerin oluşumu ve hava olayları hakkında bilgi edinmeleri, iklim bilimi hakkında bilgi sahibi olmaları, küresel iklim değişiklikleri ve etkileri hakkında gerekli becerileri kazanmaları hedeflenmektedir (MEB, 2018b).

Fen bilimleri (2018) programı incelendiğinde, ilköğretime temelde fizik, kimya ve biyoloji ders konularının ağırlık kazandığı, bununla birlikte bazı coğrafya konuları ile de iç içe geçtiği görülmektedir. Özellikle yer kabuğu, dünyamızın hareketleri, güneş sistemi, dünya, ay, mevsimler ve iklim gibi konular doğrudan coğrafya biliminin konuları içinde yer almaktadır. Bu açıdan fen bilimleri dersi öğretmenlerinin, üniversite eğitimi esnasında en az ilköğretim düzeyinde öğretim yapabilecek düzeyde coğrafya dersi alması lazımdır.

2017 Yılı Şehrimiz Dersi Öğretim Programında Coğrafya

2017 yılında uygulamaya konulan ve seçmeli dersler arasında yer alan *Şehrimiz Dersi Öğretim Programı*, ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda yer almaktadır. Program haftada iki ders saati olarak hazırlanmıştır. Şehrimiz dersi konuları, genel olarak şehir coğrafyası dersleri alanında yer almaktadır.

Şehrimiz dersinin işlenmesinde öğretim programı kadar süreç de önem arz etmektedir. Öğrenme alanlarında bulunan sekiz temel yetkinliğin yanı sıra öğrencilerin gözlem, değişim ve sürekliliği algılamaları, sosyal ve kültürel katılım gibi becerileri kazanmaları üzerinde önemle durulması esas alınmıştır. Şehrimiz dersinin öğretim sürecinde, okulun ve yerleşim biriminin çevre kültürüne önem gösterilmesi, dersin anlatıldığı yere ait imkân, şartlar ve bölgesel nitelikler ön planda tutularak derslerin işlenmesi istenmektedir. Şehrimiz dersinin, "şehrin hikâyesi" ve "şehirden yaşam" öğrenme alanları ülke genelinde ortak olarak; "şehrimi tanıyorum", "şehrim çalışıyor", "şehrimde ben" öğrenme alanları ise her il özelinde ele alınması gerektiği öngörülmüştür. *Şehirlerin hikâyesi* konu alanı kazanımında öğrencilerin, birlikte yaşamının gerekliliğini fark etmesi, şehrin ne olduğunu bilmesi, bir şehrin oluşmasında etkili olan coğrafi, tarihsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel faktörler anlaması gerekmektedir. Ayrıca Roma, İstanbul, Konya, Eskişehir, Medine, Bağdat, Kurtuba, Londra, Paris, Viyana, Şanghay, Dakar gibi medeniyetlere yön vermiş şehirleri araştırması, şehir ve medeniyet ilişkisini fark etmesi, şehrin insana, insanın şehre olan etkisini tartışarak anlaması hedeflenmektedir. *Şehirden Yaşam* konu alanı kazanımında öğrencilerin, şehirdeki sosyal yaşamı fark etmesi, şehrin sürekli genişleyen ve çeşitlenen dinamik bir yapısı olduğunu algılaması hedeflenmektedir. Ayrıca şehrin fırsat ve riskler içerdiğini fark etmesi, şehrin sadece insanlardan oluşmadığını, diğer canlılara karşı da duyarlı olmanın gerekliliğini kavraması amaçlanmaktadır. *Şehrimi Tanıyorum* konu alanı kazanımında öğrencilerin yaşadığı ilin coğrafi konumunu ve coğrafi özelliklerini araştırması, ilin ülke içindeki yerini ve konumunu, komşularını ve fiziki özelliklerini (iklim, bitki örtüsü, endemik türler, akarsu, göl, deniz, dağ, ova vb.) fark etmesi beklenmektedir. Ayrıca yaşanan şehrin coğrafi özelliklerinin insan yaşamı üzerindeki yeme-içme, giyim-kuşam, barınma gibi örnekler üzerinden ele alınması ve öğrencilerin yaşadığı şehrin demografik yapısını açıklaması hedeflenmektedir. Bunlardan başka öğrencilerin, yaşadığı şehirde karşılaşılabilecek doğal afetleri araştırması, yaşadığı ilin dünden bugüne idari yapısını tanıması, yaşadığı şehrin kuruluş ve gelişim sürecini öğrenmesi, yaşadığı şehre komşu veya kardeş şehirlerin benzer ve farklı yönlerini araştırması amaçlanmaktadır. *Şehrim Çalışıyor* konu alanı kazanımında öğrencilerin, şehrin gelişiminde etkili olan ekonomik unsurların önemini kavraması, şehre özgü üretim alanlarını ve zanaatları tanıması, yaşadığı şehrin turizme katkılarını fark etmesi, yaşadığı şehrin ulaşım ve iletişim imkânlarını araştırması amaçlanmaktadır. *Şehrimde Ben* konu alanı kazanımında öğrencilerin, yaşadığı şehrin kültür ve sanat imkânlarını bilmesi, Şehrin yetiştirdiği tarihî şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını tanıması, Yaşadığı şehrin somut olmayan kültür varlıklarını keşfetmesi, yaşadığı şehre özgü dilsel özelliklerini fark etmesi hedeflenmektedir. Ayrıca yaşadığı şehre özgü yerel yayıncılığın zaman içerisindeki gelişimini araştırması, yaşadığı şehre özgü müzik kültürünü tanıması, yaşadığı şehrin önemli günlerini bilmesi, yaşadığı şehrin çocuk ve gençlere sağladığı hizmetleri algılaması, yaşadığı şehirdeki geleneksel ve güncel spor imkânlarını ve faaliyetlerini araştırması amaçlanmaktadır (MEB, 2017).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretimin dönemdeki eğitim programları içerik olarak çok yönlü olarak hazırlanmışlardır. Gerek Hayat Bilgisi dersi olsun gerekse Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri dersleri olsun birçok disipline yer verecek şekilde hazırlanmışlardır. Ancak eğitim

programlarının seviyesi yükseldikçe, bilim dallarının kendi özüne yönelik içerikleri artmaktadır. Bu durum coğrafya konuları için de geçerlidir.

İlköğretimde, coğrafya konuları farklı dersler içinde yer almaktadır. İlköğretimin ilk üç yılında okutulmakta olan hayat bilgisi derslerindeki coğrafya içeriği sekizinci sınıfa kadar görülen fen bilimleri ve sosyal bilgiler derslerinin çekirdeğini ve temelini oluşturmaktadır. Dördüncü sınıftan itibaren yer alan sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersi, hayat bilgisi dersine göre daha ileri coğrafya bilgilerini içermektedir. Bu çerçevede 2018 yılı öğrenim programları “öğrenim alanları” şeklinde bir yapılanmayı esas almıştır. Aynı öğrenim alanları sınıf düzeyi yükseldikçe değişmemekle birlikte içerik, sınıf seviyesinin yükselmesine bağlı olarak derinleşmekte ve ayrıntı artmaktadır. Bu çerçevede örneğin 7 öğrenim alanından oluşan Sosyal Bilimler programının öğrenim alanlarının dördüncü sınıf ile yedinci sınıf düzeylerinde aynı başlıklar içerisinde verildiği görülmekte, coğrafya konuları da bunlara serpişmiş olarak yer almaktadır. Bu durum üzerinde 2018 yılı ilköğretim programlarının sarmal bir yaklaşımla ve disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmış olmasının önemli payı vardır. Böylece öğrencilerin üst seviyedeki sınıflara çıktıkça geriye dönerek konuları bir taraftan tekrar ederken bir taraftan da pekiştirmelerine olanak sağlanmış olmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’deki ilköğretim programlarının geçmişte incelendiğinde, programlarda yeni bilgiler doğrultusunda güncelleme yapıldığı ve sürekli değişime uğradığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çeşitli defalar ilköğretimde çağdaş program geliştirme çalışmaları yapılmışsa da gerekli altı ve tekniklerinden uzak olduğu görülmektedir. Ancak özellikle 1980’li yıllardan sonra programların tek tek geliştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte yine bir sonuç elde edilemediği, ezberci ve iç tutarlılığı zayıf programlar oluşturulmuştur (Çelenk ve diğerleri, 2000; Gelen ve Beyazıt, 2007). Bu doğrultuda günümüze kadar ilköğretim ders programlarında yer alan coğrafya konularının sürekli yenilenerek, güncel olmaları sağlandığı görülmektedir. Bu açıdan yeni program geliştirme çalışmalarının devamlılığı büyük öneme sahiptir.

İlköğretimde görülen coğrafya konularının içerik, özellik ve ayrıntılanma ilerleyişi sebebiyle öğrencilerin derse olan ilgi ve başarılarını artırmak için özellikle ezber anlatımdan uzak durulması gerekir. Dersler öğrenci merkezli öğretim yöntemleriyle işlenmeli ve öğrencilerin aktif olarak derse kalımlarının sağlanması önemlidir. Nitekim yapılan çalışmalar öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin öğrencilerin düşünme yeteneklerini olumlu etkilediği görülmüştür (Maden ve diğerleri, 2011). Ayrıca öğrencilerin ilgisini çeken resim ve video gibi görsel unsurlar içeren, aynı zamanda güdülenmeyi artıran yöntemler ile dersler işleme coğrafya öğretimi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede Sosyal Bilimler, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Şehrimiz derslerinin programlarının yapı ve içerik itibarıyla gerek çeşitli öğretim yöntemlerini gerekse çeşitli araç gereçleri coğrafya öğretimi amaçlı kullanmaya olanak tanıdığı görülmektedir. Bununla birlikte asıl önemli olan öğretmenleri uygulamada bunları nasıl kullandıklarıdır.

2018-2019 öğretim yılında uygulanan öğretim programlarında okul dışı ortamlardan faydalanmaya önem verilmesi, coğrafya konularının öğretilmesi ve kavratılması bakımından önemlidir. Bu durum daha önceki öğretim programları ile örtüşmektedir ve doğru bir yaklaşımdır. Bu bağlamda coğrafya dersleri çerçevesinde gezi ve inceleme çalışmaları faydalı uygulamalardır. Bu yöntem Garipağaoğlu’ nun (2001) çalışmasında ortaya koyduğu gibi coğrafya eğitiminde vazgeçilmez metotlardan bir tanesidir. Çünkü bu metotla öğrenciler, coğrafi olayları yerinde gözler, araştırır, ilişkilendirir, değerlendirir. Dolayısı ile öğrencilerin doğa ortamında gerçekleşen olayları yerinde gözlemeleri konuları kavramalarını artıracak gibi coğrafyanın hayata dönük yüzünü de ön plana çıkaracaktır. Bu anlamda Ünlü’ nün de (2011) ifade ettiği gibi okulun yakın çevresinden pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve anıtlar gibi tarihî mekânlara yönelik geziler düzenlenmesi coğrafya konularının öğretilmesi açısından faydalı uygulamalardır.

Şehrimiz dersinin ilköğretim okullarına seçmeli olarak konulması önemli bir yeniliktir. Böylece öğrencilerin yaşadığı şehri daha iyi ve doğru olarak tanımaları sağlanmış olur. Bu çerçevede kendi şehrinin olanaklarını bilen öğrencilerin diğer şehirleri de yakından uzağa ilkesi doğrultusunda kavraması kolaylaşacaktır.

Sonuç olarak 2018 yılı Hayat Bilgisi, fen bilimleri ve sosyal bilgiler programları bundan önceki programlarla önemli ölçüde içerik ve uygulama bakımından benzerlikler içermekle birlikte yenilikler de getirmiştir. 2018 yılında hazırlanan ve uygulamaya konan öğretim programlarında yer alan coğrafya konularının içeriği de incelendiğinde, daha önce hazırlanmış programlar ile karşılaştırıldığında çağdaş eğitim anlayışı ile uyumlu olarak yeniden şekillendirildiği görülmektedir. Ancak fen bilimleri ders içeriğine, yoğun bir şekilde coğrafya alanının girmiş olması konu bütünlüğünün dağılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda konuların akademik bir bütünlük içinde ve öğretim ilkeleri gözetilerek düzenlenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca ilköğretim öğretim programları hazırlanırken her disiplinin kazanımlarının kendi alanında yer almasına özen gösterilmesi öğretim açısından doğru bir düzenlemedir.

EXTENDED ABSTRACT

GEOGRAPHY EDUCATION IN 2018 PRIMARY SCHOOL INSTRUCTION SCHEDULE

INTRODUCTION

As a science, the geography contributes to the development of conscious thinking by addressing the mutual relations between individuals and the environment (Aydın and Güngördü, 2015; Ünal and Ilgaz, 2010). Furthermore, geography education provides the necessary knowledge for people to perceive the surrounding correctly and make plans accordingly. From this perspective, knowledge of geography has been of importance throughout history. Geography topics have also been included in the Ottoman period with different intensities of content (Akdoğan, 2017). Geographical terms, globe, five continents, human species and geography of the Ottoman Empire have been included in the geography curricula of the Ottoman period (Bilim, 1998). After the establishment of the Department of Geography at the Istanbul University, the science of geography in Turkey has made major strides at the academic level (Acar and Yavan, 2012). In addition, new geography curricula have been implemented several times since the proclamation of the Republic (Ünlü, 2014).

Geography courses under the name of "social studies" at elementary level started to be included in the curricula in Turkey after 1968 (Nalçacı, 2006). However, the social studies course has undergone various changes in terms of the geography topics (Gürkan and Gökçe, 1999; Örs, 2007; Sözen, 2018; Taş, 2005). Geography topics are also included in the life science curricula. The subjects of geography education in life science curricula consist mostly of concrete information and knowledge about immediate environment that children are familiar with (Ünlü, 2001). After the life studies courses until the third grade, the same subjects have been discussed in detail in the social studies and science courses (Kızılçaoğlu and Taş, 2007). However, it is seen that the content of the programs is not static, and that a constant change is made. For example, in the social studies textbooks prepared according to the 2004 curriculum, the number of concepts related to geography was reduced compared to the previous curricula (Alkış, 2005).

The spiral approach used in the 2018 curriculum has also been reflected in geography topics. In the spiral approach, there is a structure that allows the subjects to be repeated when necessary, rather than the content being in a linear order (Çepni and Çil, 2009). In this framework, for example, the topic of observing environmental, climatic events in the fourth grade social studies course continues to deepen by the effect of the surrounding activities on the human life topic in the fifth grade, and by the different climates in the world topic in the sixth grade. As is seen, the topics have been prepared with an approach that allows repetition on climate and its effects at increasingly advanced levels.

This study aims to investigate geography topics in primary education curricula in 2018. Prior to this study, various academic publications have been published on the geography education in the elementary school. Some of these studies were conducted by Gökçe and Öztürk (2013), Aksoy (2003), Alkış (2005), Cicioğlu (1985), Şahin (2003), Ünlü (2001), Kızılçaoğlu and Taş (2007), Sözen and Ada (2018), Sönmez (1998), Doğanay (2008), Atasoy (2004), Topsakal (2006), Berber and Güzel (2017), Ulutaş and Erman (2011), Çelikkaya (2012), and Yeke (2013).

The main objective of this study is to determine and analyze the situation related to geography education in various curricula in primary education in Turkey in the 2018-2019 academic year. Since geography topics at primary school level are addressed in the curricula of "social studies", "life science", "our city" and "science" courses, the study addresses these curricula in particular.

METHOD

The general screening method was adopted in the research and literature survey was carried out in this field. The screening method refers to the systematic review of previous studies, taking notes, and sorting them (Küçük, 2016). In

this context, mainly qualitative research methods and document analysis were used in the study. Document analysis can be defined as the collection and examination of written and visual materials. Documents such as books, reports and articles are among the important data sources used in the studies (Sönmez and Alacapınar, 2016; Özgen, 2016). One of the main materials of the research was geography-related curricula. In this context, the academic curricula of science, social studies, life science and our city courses prepared by the Ministry of National Education in 2018 were investigated and the previously prepared curricula were reviewed. The printed library resources on geography were screened and analyzed, and dissertations related to the subject were downloaded from the National Thesis Center of the Council of Higher Education. In addition, academic studies related to the field were classified according to their fields in order to utilize their findings.

The main research problem is the question of what are the geography topics in the content of the primary education curricula, which has been put into practice in 2018.

RESULTS

When we look at the 2018 curricula, it is seen that geography course subjects in primary education are distributed into compulsory courses of life science, social studies and science course curriculum. In addition, the "our city" course curriculum, one of the elective courses, has also geographical content.

The courses are unit based in the life science course curriculum, put into practice in 2018. In the first grade of primary school, the life science unit addresses the significant features of the products grown in the place where the students live and important places in the vicinity, as a geographical content. In addition, this unit also discusses general characteristics of Turkey and migration topics. The nature and life unit discusses the main features of the animals in the immediate environment, plants, sun, moon, earth and stars, and the changes that occur in nature according to the seasons. In the second and third grades of elementary school, these subjects are addressed a little extensively (MEB, 2018c). The life science curriculum is designed to enable students to acquire basic geographical knowledge on the one hand and to gain the knowledge they will need in their future educational life on the other. In addition, it is designed to provide awareness on what is happening in the natural environment and to develop skills that can be associated with life.

The 2018 social studies course curriculum is implemented in the fourth grade in the elementary school, and the fifth, sixth, and seventh grades in the secondary school. The social studies course curriculum is structured within the framework of 7 learning domains. The 2018 social studies course curriculum covers individuals and society, culture and heritage, people, places and environment, science, technology and society, production, distribution and consumption, active citizenship and global connections learning domains, related to geography. Topics related to geography in social studies curriculum for the fourth grade are addressed under the "people, places, and environment", "production, distribution and consumption", and "global connections" learning domains. Topics related to geography in social studies curriculum in the fifth grade are discussed under the "people, places and environment" learning domain. The objectives that students should achieve include: map knowledge, the impact of human activities on climate, the impact of human characteristics on population and settlement, environmental disasters and environmental issues. Geography subjects included in the sixth grade include geographical location, geopolitics, climate and transportation. In addition, Turkey's landforms, climate characteristics, vegetation, the basic anthropogeography, population distribution, economic activities, and underground and surface resources are covered. Geography subjects in the seventh grade include factors affecting settlement, distribution of population in Turkey, the freedom of settlement and travel (MEB, 2018a). The 2018 social studies course curriculum has also introduced many new features in terms of acquiring skills. Within this scope, of the 27 skills to be acquired, geography topics such as map literacy, location awareness and location analysis were included.

The 2018 science course curriculum is included in the third and fourth grades of the elementary school, and all grades in the secondary school. The science course curriculum includes the "Earth and universe" domain, as a geography content in particular. The "Earth and universe" subject domain includes "getting to know our planet" in the third grade, the "earth's crust and movements" in the fourth grade, the "Sun, Earth and Moon" in the fifth grade, the "solar system and eclipses" in the sixth grade, the "solar system and beyond" in the seventh grade, the "seasons and climate" units in the eighth grade (MEB, 2018b). In this context, when the science program (2018) is examined, it is seen that physics, chemistry and biology course subjects have gained weight in primary education, with some geography subjects intertwined. Especially the Earth's crust, the movements of Earth, the solar system, the Earth, the Moon, the seasons and climate are directly involved in the science of geography.

Our city course curriculum is elective at all levels of secondary school. The subjects of our city course are in the domain of city geography courses in general. In addition to the eight core competencies found in the learning domains in the "our city" course, acquiring skills, such as the observation skill, change and continuity perception, and social and cultural

participation was taken into consideration. In the teaching process of the "our city" course, attaching importance to the environmental culture of the settlement area and school's region, and to teach the courses by taking into consideration the conditions and regional qualifications of the school. The "our city" course covers the "story of the city", "life in the city", "I know my city", "my city works" and "me in my city" learning domains (MEB, 2017).

CONCLUSION

Primary education curriculum is developed with a multifaceted content. Both the life science and social studies and science courses are prepared to include many disciplines. However, as the grades increase, the disciplines' own content also increases. This also applies to the field of geography. In this context, the 2018 curricula are based on a "learning domains" structure. In this regard, geography topics have been spread across different learning domains. The spiral approach and an interdisciplinary perspective adopted in the preparation of the 2018 primary education curricula have a significant role in this situation.

The geography subjects along with the primary school curriculum have been renewed and updated several times until today. Especially after the 1980s, each curriculum has been developed separately. However, this gave rise to rote-learning based curricula with poor internal consistency (Çelenk et al., 2000; Gelen and Beyazıt, 2007). In this respect, the continuity of the new curriculum development efforts and the efforts to correct the deficiencies are of great importance. Therefore, the content and handling of geography subjects in primary education needs to be improved. Thus, especially student-centered and active teaching methods should be brought to the forefront. Indeed, student-centered teaching methods positively affect students' thinking abilities (Maden et al., 2011). In addition, the courses should be taught by methods that increase motivation with visual elements, such as pictures and videos that attract the interest of students. In this context, the social sciences, life science, science and our city curricula are appropriate to use various teaching methods in terms of geography teaching.

Utilization of non-school environments and teaching geography topics at primary school level are important features of the curricula implemented in the 2018-2019 academic year. In this context, sightseeing and exploration studies within the framework of geography courses are useful practices. As put forward in the study by Garipağaoğlu (2001), this method is one of the indispensable methods in geography education. This is because, students observe, explore, relate and evaluate geographical events on-site with this method. In this sense, as stated by Ünlü (2001), organizing trips to the close vicinity of the school, such as bazaars, state offices, factories, exhibitions, archaeological sites, workshops, museums and historical sites, such as monuments, is of great importance for teaching geography subjects.

It is an important novelty to introduce the our city course, as an elective course in elementary schools. Thus, students will be able to get to know the city they live in better and more accurately. In this context, it will be easier for students, who know the conditions of the city they live in, to comprehend the other cities in line with the proximodistal principle.

In conclusion, although the life studies, science and social studies curricula of 2018 have significant similarities in content and application with the previous curricula, they have also introduced novelties in this regard. When the content of the geography topics included in the curricula implemented in 2018 is examined, it is seen that they are shaped in line with contemporary education system. However, the fact that the geography field is heavily involved in the course content of science damages the subject integrity. In this context, it will be useful to organize these topics with academic integrity and with the principles of teaching. Moreover, it will be a correct practice to attach importance to address achievements of each discipline in its own subject field, when developing primary education curricula.

Kaynakça / References

- Acar, S. & Yavan, N. (2012). Türkiye'de coğrafyanın yansımaları. *Coğrafi Bilimler Dergisi (CBD)*, 10 (1), 1-8.
- Akdoğan, E. M. (2017). Köy enstitülerinde coğrafya öğretimi. *Tarih Okulu Dergisi*, 235-273.
- Aksoy, B. (2003). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan coğrafya konularının öğretim ilkeleri açısından değerlendirilmesi. C. Şahin (Ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu: sosyal bilgiler içinde* (s. 227-241). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Alkış, S. (2005). İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafi kavramlar açısından incelenmesi. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi (28-30 Eylül 2005), Kongre Kitabı Cilt 2,,* (s. 976-979). Denizli.
- Aslan, M. (1999, 07 02). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 144. 07 02, 2018 tarihinde https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/aslan.htm adresinden alındı
- Atasoy. (2004). *Fen Öğrenimi ve Öğretimi*. Ankara: Asil Yayın.
- Aydın, F. & Güngördü, E. (2015). *Coğrafya Öğretiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Berber, N. & Güzel, H. (2017). Finlandiya, Hong Kong, Kore, Singapur ve Türkiye fen öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, (63), 15-37.
- Bilim, C. Y. (1998). *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretimin Tarihsel Gelişimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Çelenk, S., Tertemiz, N. & Kalaycı, N. (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelikkaya, T. (2012). İlköğretim I. kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum). 8. 5. 2018 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden alındı
- Çepni, S. & Çil, E. (2009). *Fen ve Teknoloji Programı, İlköğretim 1. ve 2. Kademe Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17) 2, 77-96.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi -gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (3)2, 13-30.
- Gelen, İ. & Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim*, 51, 457-476.
- Gökçe, N. & Öztürk, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algılar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (25), 92 – 118.
- Gürkan, T. & Gökçe, E. (1999). *Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kızılcıoğlu, A. & Taş, H. (2007). Kızılcailköğretim ikinci kademe coğrafya eğitimi ve öğretimi: öğrenme alanları ve kazanım boyutu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (16), 92-108.
- Küçük, O. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Maden, S., Durukan, E. & Akbaş, E. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin öğrenci merkezli öğretime yönelik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 255-269.
- MEB (2017). Şehrimiz Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). 28 Ağustos 2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20171117154450763-Şehrimiz...%20Dersi%20Öğretim%20Programı.pdf>, adresinden edinilmiştir.
- MEB (2018a). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). 28 Ağustos 2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>, adresinden edinilmiştir.
- MEB (2018b). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). 5 Ağustos 2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20BİLİMLERİ%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI2018.pdf> adresinden edinilmiştir.
- MEB (2018c). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar). 4 Mayıs 2019 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf>, adresinden edinilmiştir.
- Nalçacı, A. (2006). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programındaki coğrafya konularının genel amaçlarının gerçekleştirme düzeyine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (18), 245-262.
- Öner, G. & Öner, D. (2017). Sosyal Bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz ve bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34 (2), 13-34.
- Örs, H. (2007). İlköğretim okullarında 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının program yönünden incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın). 25 Eylül 2018 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Özgen, N. (2016). Nitel araştırmada verilerin toplanması ve analizi. Özgen, N. (Ed.), *Beşerî Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* içinde (s. 158-196). Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (1998). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayınları.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G., F. (2016). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözen, E. (2018). 2005 ve 2018 Coğrafya dersi öğretim programlarında (CDOP) yapılan değişikliklerin karşılaştırılması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(26), 199-216.
- Sözen, E. & Ada, S. (2018). 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının bazı coğrafya içerikleri açısından değerlendirilmesi. *ISCESS 2018 Antalya, Tam metin bildiriler kitabı* içinde (s. 1-8). Antalya.
- Şahin, K. (2003). İlk ve ortaöğretimde coğrafya müfredat programlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 81-92.
- Taş, H. (2005). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze ilköğretim 2. kademe ve liselerde coğrafya dersi ve müfredatının değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi* (14), 311-330.
- Topsakal, S. (2006). *Fen Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk, İ. (2007). Osmanlı Devleti ilköğretim okulları coğrafya müfredat programları - coğrafya öğretim usulleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 201-212.
- Ulutaş, S. & Erman, M. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de uygulanmış olan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulları öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 148-154.
- Ünal, Ç. & Ilgaz, S. (2010). I. Kademe ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularının öğrencilerin soru sorma ve eleştiri yapma becerilerine olan katkısı (Erzurum il merkezi örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6)2, 129-139.
- Ünlü, M. (2001). İlköğretim okullarında coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi* (4), 31-48.
- Ünlü, M. (2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleştirme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2155-2172.
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yeke, C. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde verilen coğrafi bilgilerin yeterliliği ve bunun ortaöğretim coğrafya derslerine etkisi. 20 Ağustos 2018 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.